

Perus- ja ihmisoikeus- vaikutusten arvioinnin kehittäminen

Lainsäädäntöjohtaja Susanna Siitonen, oikeusministeriö

Perus- ja ihmisoikeudet lainvalmistelussa

- Julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §) -> ohjaa myös lainvalmistelua.
- Keskeiset vaiheet ovat a) lainvalmistelun vaikutusarviointi ja b) säätämisyjärjestysperustelujen laatiminen.
- Molemmat vaativat lainvalmistelijoilta paljon osaamista: niin perus- ja ihmisoikeuskysymysten tunnistamisessa kuin niiden asianmukaisessa huomioon ottamisessa lainvalmistelussa.
- Hallitusohjelmasta vahva tuki perus- ja ihmisoikeuksien entistä vahvemmalle huomioon ottamiselle lainvalmistelussa.
- Keskeiset toimenpiteet: lainvalmisteluohjeistus ja -koulutus sekä käytännön tuki valmistelijoille.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin kehittämistoimenpiteet

- Valtiosääntöoikeus (vahva painotus perusoikeuksissa) on mukana uudistetuissa lainvalmistelukoulutuksissa lainvalmistelun perehdytys- ja peruskursseilla; lisäksi peruskurssin vaikutusarviointiosiossa koulutetaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnista.
- Hallituksen esityksen laatimisohjeissa (ns. HELO-ohje, 2019) ohjeistetaan nimeämään perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuviksi arvioidut vaikutukset omaksi alajaksokseen ”Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin”; säätämisyjärjestysperustelut eivät korvaa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia.
- Lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta uudistetaan parhaillaan; perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi noussut valmistelussa esille yhtenä nykyistä tarkempaa ohjeistusta vaativana ryhmänä (uusi ohje 2022).
- Lisäksi perustettu valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkosto, joka tarjoaa käytännön tukea arviointien laatimisessa.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin tietopohja

- Keskiössä osaamisen kehittäminen: perus- ja ihmisoikeusvaikutukset pitää tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa valmistelua.
- Vaikutusarvioinnin laatu riippuu usein valmistelun tietopohjasta; perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta saatavissa oleva seurantatieto on tärkeää tietopohjaisen päätöksenteon varmistamiseksi.
- Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa kehitetyt perus- ja ihmisoikeusindikaattorit ja muut vastaavat seurantahankkeet voivat tuottaa ajantasaista tietoa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin tueksi.
- Tietopohjan vahvistaminen vaatii eri toimijoiden välistä yhteistyötä: kuulemiset ovat keskeinen tapa kuulla asiantuntijoita, sääntelyn kohteita ja muita relevantteja sidosryhmiä.
- Itsenäisten ja riippumattomien perus- ja ihmisoikeustoimijoiden rooli; tutkimustiedon hyödyntäminen; tilastot ja muut tietoaineistot.
- Myös lakien toimeenpanoa on seurattava; perus- ja ihmisoikeudet keskeisessä roolissa myös lainsäädännön jälkiarvioinnissa, ettei synny ennakoimattomia kielteisiä perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia.

Lisätietoa

- Säädösehdotusten vaikutusten arviointiohjeet (2007) ja Perus- ja ihmisoikeudet lainvalmistelussa, OM:n muistio (2020):
<https://oikeusministerio.fi/vaikutusten-arviointi>
- HELO-ohje: <http://helo.finlex.fi/>
- Lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen uudistaminen:
<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM076:00/2020>
- OM:n esikunnan lainvalmistelun kehittäminen ja laintarkastus – yksikkö
- Kiitos!